

Tema 31: Peta zapovijed

Nitko, ni pod kojim okolnostima, ne može prisvojiti pravo da izravno ubije nevino ljudsko biće. Peta zapovijed također zabranjuje udaranje, ranjavanje ili nanošenje bilo kakve nepravedne tjelesne ozljede sebi ili bližnjima, kao i vrijeđanje pogrdnim riječima ili željenje zla. Što se tiče pobačaja i eutanazije, poštivanje života trebala bi biti granica koju niti jedan pojedinac ili država ne smiju prekršiti.

1.01.2024.

Članak poslušajte [ovdje](#).

Ljudski je život svet

„Ljudski život je svet jer od svog početka uključuje stvaralačko Božje djelovanje i zauvijek ostaje u posebnom odnosu sa Stvoriteljem, koji je njegov jedini cilj. . . nitko ni pod kojim okolnostima ne može za sebe tražiti pravo da izravno uništi nedužno ljudsko biće” (Katekizam, 2258).

Čovjek je stvoren na sliku i priliku Božju (usp. Post 1,26-27). Svako ljudsko biće je jedino stvorenje na ovom svijetu koje Bog voli zbog njega samog.[1] Predodređeni smo da vječno poznajemo i ljubimo Boga. Ovdje leži krajnji temelj svetosti i dostojanstva ljudskog života i, u

njegovoj moralnoj dimenziji, zapovijedi „Ne ubij“. Enciklika *Evangelium vitae* (1995.), koja nudi prekrasnu meditaciju o jedinstvenoj vrijednosti ljudskog života i pozivu svake osobe na vječni život i zajedništvo s Bogom, ističe da „svetost ljudskog života proizlazi iz njegove nepovredivosti“ (br. 40). Nakon potopa, u savezu sklopljenom s Noom, činjenica da je čovjek stvoren na Božju sliku jasno je utvrđena kao osnova za osudu ubojstva (usp. Post 9,6).

Činjenica da je ljudski život stavljen u vlast naših ruku zahtijeva znanje kako njime upravljati u suradnji s Bogom. To zahtijeva stav ljubavi i služenja, a ne proizvoljnog vladanja: to je ministrantsko, a ne apsolutno gospodstvo, odraz jedinstvenog Božjeg gospodstva.[2]

Knjiga Postanka predstavlja zlorabu ljudskog života kao

posljedicu istočnog grijeha. Jahve se uvijek pokazuje kao zaštitnik života: čak i Kainovog, nakon što je ubio njegova brata Abela. Nitko ne smije uzeti pravdu u svoje ruke i nitko ne smije sebi prisvojiti pravo raspolaganja životom svoga bližnjega (usp. Post 4,13-15).

Iako se ova zapovijed odnosi upravo na ljudski život, ona nas podsjeća na potrebu brige za ostala živa bića i naš zajednički dom. U enciklici *Laudato sí* (2015.) čitamo: „Kada su naša srca autentično otvorena univerzalnom zajedništvu, ovaj osjećaj bratstva ne isključuje ništa i nikoga. Iz toga slijedi da naša ravnodušnost ili okrutnost prema bližnjima ovoga svijeta prije ili kasnije utječe na tretman koji imamo prema drugim ljudskim bićima. Imamo samo jedno srce, a ista jadrnost koja nas navodi da maltretiramo životinje ubrzo će se pokazati u našim odnosima s drugim

ljudima. Svaki čin okrutnosti prema bilo kojem stvorenju je ‘suprotan ljudskom dostojanstvu’” (br. 92).

Ova zapovijed, kao i ostale, nalazi svoje puno značenje u Kristu, a posebno u Govoru na gori: „Čuli ste da je rečeno starima: Ne ubij! Tko ubije, bit će podvrgnut sudu. A ja vam kažem: Svaki koji se srdi na brata svoga bit će podvrgnut sudu. A tko bratu rekne ‘Glupane!’, bit će podvrgnut Vijeću. A tko reče: ‘Luđače!’, bit će podvrgnut ognju paklenomu. Ako dakle prinosiš dar na žrtvenik pa se ondje sjetiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi dar ondje pred žrtvenikom, idi i najprije se izmiri s bratom, a onda dođi i prinesi dar.” (Mt 5,21-24). „Najdublji element Božje zapovijedi o zaštiti ljudskog života je zahtjev za iskazivanjem štovanja i ljubavi prema svakoj osobi i životu svake osobe.”[3]

Moralna dužnost očuvanja života i zdravlja

Ljudski život treba primiti kao dragocjeni dar od Boga koji treba zaštititi i sačuvati. Katekizam nas uči da se za svoje zdravlje moramo brinuti na razuman način, uvijek vodeći računa o potrebama drugih i općem dobru (br. 2288). Istodobno nas podsjeća da to nije apsolutna vrijednost. Kršćanski moral suprotstavlja se neopaganskom shvaćanju koje promiče kult tijela, a koje može dovesti do potkopavanja međuljudskih odnosa (br. 2289).

„Krijepost umjerenosti nas raspolaže da izbjegavamo svaku vrstu ekscesa: zlorabu hrane, alkohola, duhana ili lijekova. Tešku krivnju snose oni koji pijanstvom ili ljubavlju prema brzini ugrožavaju svoju i tuđu sigurnost na cesti, na moru ili u zraku” (br. 2290). Stoga je i korištenje

droga ozbiljan prekršaj, jer ozbiljno narušava zdravlje (br. 2291).

Pismo *Samaritanus bonus* (2020.)

ističe da nam razvoj medicine pomaže u našoj dužnosti očuvanja i brige za ljudski život i zdravlje.

Istodobno nas podsjeća na potrebu korištenja svih dijagnostičkih i terapijskih mogućnosti s mudrom sposobnošću moralnog razlučivanja, izbjegavajući sve što bi moglo biti nerazmjerno ili čak dehumanizirajuće.

Crkva uči da je darivanje organa za transplantaciju legitimno i da može biti djelo milosrđa, ako je potpuno slobodno i besplatno[4], te poštuje poredak pravde i milosrđa. „Čovjek može darovati samo nešto čega se može lišiti bez ozbiljne opasnosti ili štete po vlastiti život ili osobni identitet, te iz opravdanog i razmjernog razloga. Očito je da se

vitalni organi mogu donirati tek nakon smrti.”[5]

Peta zapovijed zabranjuje ubijanje čovjeka. Zabranjuje se i udaranje, ranjavanje ili nepravedno tjelesno ozljeđivanje sebe ili bližnjega, kao i vrijeđanje pogrđnim riječima ili željenje zla. Ova zapovijed također zabranjuje samoubojstvo (suicid). Enciklika *Evangelium vitae* treći dio posvećuje suočavanju s napadima na život, preuzimajući prethodnu moralnu tradiciju. Ovaj odjeljak izričito osuđuje dobrovoljno ubojstvo, pobačaj i eutanaziju.

„Peta zapovijed zabranjuje izravno i namjerno ubijanje kao teški grijeh. Ubojica i oni koji dobrovoljno surađuju u ubojstvu čine grijeh koji vapi prema nebu za osvetom (usp. Post 4,19)” (Katekizam, 2268).[6]

Evangelium vitae je na definitivnan i nepogrešiv način formulirao sljedeću negativnu normu: „ovlašću koju je

Krist dao Petru i njegovim nasljednicima, te u zajedništvu s biskupima Katoličke Crkve, potvrđujem da je izravno i dragovoljno ubojstvo nevinog ljudsko biće je uvijek teško nemoralno. Ovaj nauk, utemeljen na onom nepisanom zakonu koji čovjek, u svjetlu razuma, nalazi u vlastitom srcu (usp. Rim 2, 14-15), ponovno je potvrđen Svetim pismom, prenesen Tradicijom Crkve i naučen od strane Crkve i njezinim sveopćim učiteljstvom”. [7]

Ova osuda ne isključuje mogućnost legitimne samoobrane, što ponekad predstavlja pravi paradoks. Kao što također uči *Evangelium vitae*, „zakonita obrana može biti ne samo pravo, nego i teška dužnost za nekoga tko je odgovoran za tuđi život, opće dobro obitelji ili države. Nažalost, događa se da potreba da se agresora onesposobi za nanošenje štete ponekad uključuje i oduzimanje njegova života” (br. 55).

Pobačaj

„Ljudski se život mora poštivati i štiti apsolutno od trenutka začeća” (Katekizam, 2270). Stoga „izravan pobačaj, to jest pobačaj željen kao cilj ili kao sredstvo, uvijek predstavlja teški moralni poremećaj, budući da se radi o namjernom ubijanju nedužnog ljudskog bića.” [8] „Bez obzira na okolnosti, na svrhu, ni jedan zakon nikada ne može učiniti dopuštenim čin koji je sam po sebi nedopušten, budući da je protivan Božjem zakonu koji je zapisan u svakom ljudskom srcu, spoznatljiv razumom i naviješten od Crkve.” [9]

Danas se u mnogim zemljama na pobačaj gleda kao na pravo i nezamjenjivo sredstvo za nastavak unaprjeđenja reproduktivnog zdravlja žena. To otežava razumijevanje učenja Crkve kod nas i jedan je od razloga zašto mnogi ljudi pribjegavaju ovim zahvatima s

neznanjem koje je često nepobjedivo. Štoviše, kad se suoči s neželjenom trudnoćom, društveni i obiteljski pritisak može biti toliko velik da je osobna odgovornost žene koja traži pobačaj često smanjena.

Stoga su za svaku pohvalu sve inicijative koje pomažu majkama da nastave s trudnoćom, posebice kada se susreću s posebnim poteškoćama. Država ima veliku ulogu u ovom području, jer to znači obrana posebno ranjivog stanovništva. Također je vrlo pohvalan rad na pružanju odgovarajućih informacija o stvarnosti pobačaja i njegovim negativnim psihološkim i egzistencijalnim posljedicama – ponekad ozbiljnim – za one koji se odluče za ovu opciju.

Samoubojstvo i eutanazija

Neki pogrešno misle da se zabrana neubijanja odnosi samo na druge, te da kršćanstvo ne bi trebalo biti

protivno samoubojstvu, barem u nekim okolnostima, tvrdeći da za to nema izričite osude u Svetom pismu.

Međutim, kao što nas podsjeća

Evangelium vitae (br. 66),

„samoubojstvo je uvijek jednako moralno nepoželjno kao i ubojstvo.

Crkvena ga je tradicija uvijek odbacivala kao teško zao izbor.”

Katekizam naglašava da je „to ozbiljno protivno pravednoj ljubavi prema sebi. Isto tako vrijeda ljubav prema bližnjemu jer nepravedno prekida veze solidarnosti s obitelji, nacijom i drugim ljudskim društvima prema kojima i dalje imamo obveze. Samoubojstvo je protivno ljubavi prema živome Bogu” (br. 2281).[10] Sasvim je druga stvar prihvatiti vlastitu smrt da bi se spasio život drugoga, što je čin herojskog milosrđa.

Istina je da određeni psihološki, kulturološki i društveni uvjeti mogu ublažiti ili čak poništiti subjektivnu

odgovornost za samoubojstvo, a Crkva Bogu preporuča duše onih koji su počinili taj ekstremni čin.

Međutim, to ne znači da je izbor da se namjerno izazove vlastita smrt opravdan.

Posljednjih desetljeća eutanazija je uzela maha u mnogim zemljama, gdje smrtonosnu radnju izvodi treća osoba, na zahtjev dotične osobe. Eutanaziju u istinskom i pravom smislu treba shvatiti kao radnju ili propust koji po svojoj prirodi i namjeri uzrokuje smrt kako bi se otklonila svaka bol. Crkva je oduvijek naučavala da je to „teško kršenje Božjeg zakona, budući da je to namjerno i moralno neprihvatljivo ubijanje ljudske osobe . . . Ovisno o okolnostima, ova praksa uključuje zloću koja je svojstvena samoubojstvu ili ubojstvu.” [11] To je jedna od posljedica, ozbiljno suprotna dostojanstvu ljudske osobe,

do koje može dovesti hedonizam i gubitak kršćanskog značenja boli.

Važno je razlikovati eutanaziju od drugih radnji koje se provode u kontekstu odgovarajuće medicinske skrbi na kraju života, kao što je prekid određenih tretmana, koji se u određenom trenutku smatraju izvanrednim ili nesrazmjernim ciljevima kojima se teži. Također se razlikuje od takozvane "palijativne sedacije", koja je terapijsko sredstvo za neke terminalne situacije u kojima uobičajeni tretmani nisu dovoljni da pacijenta poštede teške patnje. Ponekad nije lako odrediti najprikladniji izbor. Zato pismo *Samaritanus bonus* nudi neke kriterije koji mogu pomoći ljudima da donesu dobre odluke.

U vezi s pobačajem i eutanazijom potrebno je zapamtiti da poštivanje života mora biti prepoznato kao granica koju nijedan pojedinac ili

državna aktivnost ne smiju prekršiti. Neotuđivo pravo svake nevine osobe na život konstitutivni je element građanskoga društva i njegova zakonodavstva te ga kao takvo trebaju priznavati i poštivati i društvo i političke vlasti (usp. Katekizam, 2273).[12]

Stoga, „u savjesti nema obveze poštivanja takvih zakona [koji dopuštaju pobačaj]; umjesto toga postoji teška i jasna obveza da im se suprotstavimo prigovorom savjesti.”[13]

Smrtna kazna

Smrtna kazna se stoljećima opravdavala kao učinkovito sredstvo za osiguranje obrane općeg dobra, pa čak i kao način vraćanja pravde u slučajevima teških zločina.

Učiteljstvo Crkve ovdje je postupno napredovalo u svom naučavanju, vodeći računa o sve većim mogućnostima zaštite općeg dobra

građana odgovarajućim sustavima pritvora. Sadašnja formulacija u Katekizmu (br. 2267) smatra smrtnu kaznu nedopustivom, budući da je napad na nepovredivost i dostojanstvo ljudske osobe, te kaže da se Crkva zalaže za njezino potpuno ukidanje u cijelom svijetu.

Otmica i uzimanje talaca su moralno pogrešni, jer to znači tretirati ljude samo kao sredstva za postizanje raznih ciljeva, nepravedno ih lišavajući njihove slobode. Terorizam i mučenje također su u velikoj suprotnosti s pravdom i milosrđem.

“Osim kada se izvode iz strogo terapijskih medicinskih razloga, izravno namjeravane amputacije, sakaćenja i sterilizacije koje se izvode na nedužnim osobama protive se moralnom zakonu” (Katekizam, 2297).

Nakon što spominje uvrede protiv tijela, Katekizam u svom objašnjenju

pete zapovijedi upućuje na “uvrede protiv duše”, a posebno na sablazni. Isus je to osudio propovijedajući svojim učenicima: „Tko sablazni jednoga od ovih najmanjih koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo da mu se objesi mlinski kamen o vrat i da se baci u more” (usp. Mt 18,6). Skandal je „stav ili ponašanje koje navodi drugoga da čini zlo.”[14] To je ozbiljan prijestup, jer navodi, bilo radnjom ili propustom, druge da počine grijeh. Skandal mogu izazvati nepravedni komentari, promicanje nemoralnih emisija, knjiga i časopisa, slijeđenje mode suprotne skromnosti, itd.[15]

Enciklika *Fratelli tutti* (2020.) poziva nas da negujemo „bratsku otvorenost koja nam omogućuje da priznamo, cijenimo i ljubimo svaku osobu, bez obzira na fizičku blizinu, bez obzira na to gdje je rođena ili živi” (br. 1). Ovo je bratstvo sposobno

utemeljiti pravi društveni i međunarodni mir.

„Blago mirotvorcima, oni će se sinovima Božjim zvati” (Mt 5,8). Svojstvo je duhu božanskog sinovstva da budemo sijači mira i radosti.[16] „Mir se ne može postići na zemlji bez očuvanja dobara osoba, slobodnog komuniciranja među ljudima, poštivanja dostojanstva osoba i naroda i marljivog prakticiranja bratstva . . . To je djelo pravde (usp. Iz 32,17) i učinak ljubavi” (Katekizam, 2304).

Ljudska povijest je vidjela, i nastavlja vidjeti, toliko mnogo ratova koji promiču uništenje i mržnju. Iako se ponekad predstavljaju kao neizbježni, oni su uvijek „lažni odgovori, koji ne rješavaju probleme koje namjeravaju prevladati i koji na kraju samo dodaju nove faktore destrukcije u tkivo nacionalnog i univerzalnog društva.” [17] „Crkva

ustrajno potiče sve na molitvu i djelovanje kako bi nas božanska Dobrota oslobodila drevnog ropstva rata (usp. Drugi vatikanski sabor, *Gaudium et spes*, 81,4)” (Katekizam, 2307). Katekizam uči da postoji „legitimna obrana vojnom silom”. Ali „težina takve odluke podvrgava se rigoroznim uvjetima moralne legitimnosti” (Katekizam, 2309). I ističe: „Pritom je nužno da: šteta koju agresor nanosi narodu ili zajednici naroda mora biti trajna, teška i sigurna; moralo se pokazati da su svi drugi načini da se tome stane na kraj nepraktični ili neučinkoviti; moraju postojati ozbiljni izgledi za uspjeh; uporaba oružja ne smije proizvesti zla i nereda teže od zla koje treba eliminirati. Snaga suvremenih sredstava razaranja ima veliku težinu u procjeni ovog stanja.”[18]

Utrka u naoružanju, „daleko od toga da eliminira uzroke rata, riskira njihovo pogoršanje. Trošenje

ogromnih iznosa za proizvodnju uvijek novih vrsta oružja priječi napore da se pomogne potrebitom stanovništvu” (Katekizam, 2315). Utrka u naoružanju „krajnje je podmukla zamka za čovječanstvo, koja zarobljava siromašne do nepodnošljivog stupnja” (Drugi vatikanski sabor, *Gaudium et spes*, 81). Vlasti imaju pravo i dužnost regulirati proizvodnju i trgovinu oružjem (usp. Katekizam, 2316).[19]

Osnovna literatura

Katekizam Katoličke Crkve,
2258-2330.

Ivan Pavao II., Evangelium vitae, 25. ožujka 95., poglavlje III.

[1] Usp. Drugi vatikanski sabor, Gaudium et spes, 24.

[2] Sveti Ivan Pavao II., Evangelium vitae, 25. ožujka 95., 52.

[3] Isto, 41.

[4] Usp. Sveti Ivan Pavao II., Govor, 22. lipnja 1991., 3; Katekizam, 2301.

[5] Isto, 4.

[6] Također „zabranjuje činjenje bilo čega s namjerom neizravnog izazivanja nečije smrti. Moralni zakon zabranjuje bez ozbiljnog razloga nekoga izlagati smrtnoj opasnosti, kao i uskraćivanje pomoći osobi u opasnosti” (Katekizam, 2269).

[7] Sveti Ivan Pavao II., Evangelium vitae, 57.

[8] Isto, 62.

[9] Ibid., 62. Tolika je težina zločina pobačaja da Crkva sankcionira ovaj

zločin kanonskom kaznom izopćenja *latae sententiae* (usp. Katekizam, 2272).

[10] Međutim, „ne bismo trebali očajavati u pogledu vječnog spasenja osoba koje su si oduzele život. Putevima koji su samo njemu poznati, Bog može pružiti priliku za spasonosno pokajanje. Crkva moli za osobe koje su si oduzele život” (Katekizam, 2283).

[11] Sveti Ivan Pavao II., *Evangelium vitae*, 65.

[12] „Ova ljudska prava ne ovise ni o samcima ni o roditeljima; niti predstavljaju ustupak društva i države: oni se odnose na ljudsku prirodu i svojstveni su osobi na temelju kreativnog čina iz kojeg je osoba potekla. . . u trenutku kada pozitivno pravo liši kategoriju ljudskih bića zaštite koju im građansko zakonodavstvo mora dati, država uskraćuje jednakost svih pred

zakonom. Kada država ne stavi svoju moć u službu prava svakog građanina, a posebno onih ranjivijih, potkopavaju se sami temelji države utemeljene na zakonu” (Kongregacija za nauk vjere, *Donum vitae*, 22. veljače 1987., 3).

„Kakvi se zločini čine u ime pravde! Da ste trgovac vatrenim oružjem i da vam netko ponudi pištolj da njime ubije vašu majku, biste li mu ga prodali? — Pa ipak, nije li vam za to bio spreman platiti pravednu cijenu? Sveučilišni profesori, novinari, političari, diplomati: razmislite” (Sveti Josemaría, *Put*, 400).

[13] Sveti Ivan Pavao II., *Evangelium vitae*, 73.

[14] Katekizam, 2284.

[15] „Oni su krivi za skandale koje izazivaju zakoni ili društvene strukture koje dovode do pada morala i kvarenja vjerske prakse, ili

do 'društvenih uvjeta koji, namjerno ili ne, čine kršćansko ponašanje i poslušnost Zapovijedima teškim i praktično nemogućim' (Pio XII., Govor, 1. lipnja 1941.)” (Katekizam, 2286).

[16] Usp. Sveti Josemaría, Susret s Kristom, 124.

[17] Papa Franjo, Fratelli tutti, 255.

[18] Ovo su tradicionalni elementi doktrine takozvanog “pravednog rata”. „Vrednovanje ovih uvjeta moralne legitimnosti pripada razboritoj prosudbi onih koji su odgovorni za opće dobro” (Katekizam, 2309). Štoviše, „netko je moralno dužan oduprijeti se naredbama koje zapovijedaju genocid” (Katekizam, 2313).

[19] Papa Franjo, Fratelli tutti, 256-262.

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
hr-hr/article/tema-31-peta-zapovijed/](https://opusdei.org/hr-hr/article/tema-31-peta-zapovijed/)
(29.03.2025.)